

מגילות לגאולה מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

האם יש מקום לעצרת התעוררות גם לפני תשעה באב או רק לפני ר"ה בחודש אלול? נראה כי עולם התשובה אין לו קשר דווקא עם גלות וגאולה. בטרם ניכנס לעומקם של דברים, אקדים בדרך סיפור אישי מהשירות הצבאי שלי. כשישמשתי כרב צבאי בגדוד מילואים, היה אימון גדול בצאלים בימי הקיץ הלוהטים, כשיום למחרת היה ט' באב. ואני קורא למג"ד ואומר לו: מה התכנית למחרת? והוא השיב: מחר יום האימון הכי חשוב שיש, ואם לא נעשה זאת מחר לא נוכל להתאמן, כי יש לז"ז של עוד גדודים שצריכים להגיע. אמרתי לו: אבל מחר ט' באב. הוא היה יהודי יקר, אך לא ידע מה זה ט' באב. הסברתי לו: זהו צום לאומי על החורבן. אנחנו קיימים בארץ, בזכות שאנו צמים מאז ועד היום. מיד שאל: אז מה נעשה עם האימון? הצעתי לו: אתה תלך לדבר עם החיילים, תאמר להם את האמת שלא ידעת שמחר ט' באב, ואני אדבר אחריו.

ואכן, הוא סיפר להם שמחר יום אימון מרכזי וחשוב, ושהוא לא ידע שט' באב. לאחריו אמרתי להם: אמנם עפ"י חוקי מטכ"ל מי שצם לא מתאמן - אך מחר כולם מתאמנים, ואני והרופא יורדים אתכם לשטח. מי שיחוש לא בטוב יפנה אליי מיד, ואנו ניתן לו את ההנחיות במקום. וראו זה פלא, באותו היום היה ח'מסין לוחט, ובכל זאת אף אחד לא נשבר ולא התייאש. כולם צמו מהתחלה ועד הסוף למרות האימון המפרך. כוחות אדירים היו להם.

בסיומו של יום האימונים, לאחר שאכלנו, פנה אלי המג"ד ואמר: תסביר לי מה זה ט' באב. הרי החורבן כבר היה, אז מה עכשיו? אמרתי לו: עם ישראל איננו כשאר העמים. שאר העמים מתהווים סביב דברים מזדמנים: חלקת אדמה, צבא, כלכלה, תרבות שמתהווה וכו'. עם ישראל לא כך, אלא הוא עם שתכנון אותו מראש. הוא ייחודי, ייעודי. יש לנו היסטוריה עד אחרית הימים. הכל כמתוכנן מראש.

אברהם אבינו - אבי האומה

אבי האומה, אברהם אבינו, קיבל חזון בברית בין הבתרים. ואז הקב"ה אומר לו: תחליט, או שאתה בונה אופה מצאצאיך או שאתה מקים איזו שהיא תנועה שהכל ילכו בדרכך, דרך של צדקה ומשפט וערכים, אבל לא אומה. אם תקים אומה - דע לך שאין פשוט לכוון עם קודש, עם ייעודי וערכי, "כי כשם

שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות". לכן דע, בשביל שלמות הפרט כאדם יחיד, מי שהולך בדרך ערפית סופו יורש גן עדן, עולם האמת והנצח. ואילו מי שחלילה אינו הולך בדרך ערכית אלא מתבהם, סופו יורש גיהנם. אבל אתה אברהם תחליט, מה אתה בוחר לבניך, גיהנם או שעבוד מלכותי? ובני אדם לא מבינים את דברי המדרש הנפלאים האלו. "גיהנם" זה אומר שיש אינדיבידואל, אין אומה. אבל בעולם האמת והנצח יש צדיקים, צדקות. שם אין אומה. אבל כאן בעוה"ז יש אומה. ואם אתה בוחר בדרך של אינדיבידואל, כל מי שהולך בדרכך יזכה בגן עדן. כל מי שלא ילך בדרך זו יורש גיהנם. אך אם אתה מחליט להפוך מאינדיבידואל מפוזר לאומה, למשהו מלוכד אשר מאמין ומקבל את ברית בין הבתרים - הוא הפוך להיות חלק בלתי נפרד מהברית, שהיא החוזה שבין ה' ובין זרע אברהם. אז חייב להיות מנגנון שייאבק עם היצר הרע. כמו שיש יצר הרע לבני אדם פרטיים, כך הוא ישנו לאומה. יש לה רעיונות, ולכל אחד רעיונות טובים מאוד.

ציונות חילונית וציונות אמתית

ברל כצנלסון, מראשי מפא"י שהגיע לארץ עוד בטרם הקמת המדינה, ראה שמדריכים בתנועת הנוער "המחנות העולים" הוציאו את חניכיהם למחנה קיץ בליל תשעה באב תרצ"ד, ונדהם. כל הכבוד לו, אבל עם כל הזכות שיש לו ולחבריו בבניית המדינה (ומגיע להם שכר על כך) - הם טעו טעות גדולה, בכך שסברו שניתן לבנות ציונות כללית מנותקת משרשים ואמונה. אין דבר כזה בעולם. ציונות אמיתית היא ציונות אמונית, קמשיך של הברית בין הבתרים. כל ציונות שאיננה אמונית היא כושבת, גזענית. כי יש בני אדם שאין כאן בארץ, כל מיני גויים; וציונות שאיננה אמונית אין לה תוקף מוסרי. וכאן ברל כצנלסון נמצא בשבר פנימי, הוא יודע שבלי שורשים לא ניתן לבנות עם אמוני בארץ הזאת, ולכן הוא נדהם שבט' באב הולכים לחוג ביערות, והביע זאת במאמרו "חורבן ותלישות" שהתפרסם באותם ימים [בעיתון "דבר" ביום י"ד באב תרצ"ד, 26.7.1934 - מ ע].

ומה בימינו?

מאז ועד היום, הדור הצעיר יוצא בימי-קיץ אלה לחופשה מלימודים. ומה אנו שומעים? אלימות, שכרון. ממה זה נובע? הרי הקב"ה האלה מצוינים. כשהולכים לצבא הם גיבורים מוסורים את נפשם, יש להם כישרונות. א"כ מה קרה? מאיפה באה האלימות הזו? מריקנות, לא באשמתו של הדור הצעיר אלא באשמתם של הקברניטים שאינם מחנכים לערכים, אלא לתואר, לקריירה. זהו דבר טוב כשלעצמו,

אבל בלי אמונה ובלי ערכים מה מצפים שיהיה? כל אחד חושב על עצמו ועל האינטרס האישי שלו. זו הקידמה!?

לכן, אחרי שהסברתי לאותו מג"ד את משמעות הברית שבין הבתרים, מיד הוא הגיב: אני מבין, אבל הקב"ה לא מגזים ומתחשבן איתנו? השבתי: דע לך יקירי. בתור רב, אני נמצא בין הפטיש התורני לסדן העממי. למשל: שואלים אותי על ימי בין הפצרים, מה מותר ומה אסור על-פי ההלכה. ואני משיב כמובן בגישה תורנית. אך הנה, למשל, אומרת לי אשה לאחר ששאלה אותי: "אבל זה אסור!". ולמה היא חשבה כך? כי ימי בין המצרים הפכו להיות גורם מבהיל אצל המון העם, ואף כי הרב יודע שמותר, הוא צריך להיות מושפל לדעת איך לומר את ההיתר, כי אחרת יהיה שבר מושגים. טוב שיש בָּעַם תפיסת כָּאֵב לאומי, אבל צריך ליישר את התובנות כי לא תמיד הן מדויקות.

אבילות לדורות

כמי שמוביל משלחות מטעם מועצת הרבנות הראשית, לעיתים עם מנהיגים גויים, כדי לדבר ולהוציא מהם את שנת עם ישראל והאנטישמיות, אחד הדברים שאמרתי להם: תראו לי עוד אומה ולשון שמתאבלת על עקרה כבר אלפי שנים. כל שאנחנו מכירים באומות העולם, שהן בעיקר חוגגות נצחונות. הם נבוכו, אין להם תשובה. אותו מג"ד ששוחח עמי, הוספתי ואמרתי לו: אין אנחנו מתאבלים על מנת שהקב"ה יאמר: עכשיו אני מבוסט, נתתי לכם סטירה, עכשיו אתם מבינים. לא ולא, חס וחלילה! השכינה בצער שאנחנו במצב כזה. אין הקב"ה רוצה בעיבובנו.

היה מקרה שפנה אלי מישהו שאמו נסתלקה מהעולם, והדבר פָּאָב לו כ"כ, עד שרצה בסוף השנה לחזור ולהתאבל. אמרתי לו: אסור לך. אמר לי: למה אסור, ולא יהיה זה מידת חסידות? אמרתי לו: הרי זה כאילו אתה מאשים את הקב"ה באכזריות. מיד הוא שאל: אז למה בט' באב אנחנו מתאבלים כל שנה מקדש? עניתי לו: את המת איננו יכולים להחיות. רק בורא עולם יכול לעשות זאת, והוא לא יחייב אותם בגלל תפילתנו, אלא משום שגָּזְרָה חכמתו בתחיית המתים. היעד אינו תחיית המתים אלא העולם הבא, עולם האמת והנצח, ולכן אסור לשבת ולהתאבל שוב; אָבָל האָבֵל על החורבן - "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו", ולכן חייבים אנו לצום עוד ועוד, עד שנתקדם ליעד.

המשך בעמוד הבא.

העלון מוקדש לזכרו של הרב יחיאל (זכריה) בן הרה"ג חיים בשארי זצ"ל הסתלק לעולמו בליל כב' באב תשס"ו

הליכות עם ישראל-עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' נחל גמלא 2, קריית אונו, ת.ד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

- מכון תורני לחקר מנהג העדות
- שבטות עיון וירחי כלה
- כולל אברכים
- ארגון "אשת חיל"
- בית מדרש לדיני הממונות
- המרכז העולמי למשפט התורה

התעוררות והתבוננות

משום כך, ודאי שיש מקום לעצרת התעוררות לפני תשעה באב. אומר הרמב"ם: אל תחשבו שאנו בימים הללו מתייחדים עם מה שקרה בעבר או חולקים כבוד ליקירינו, בפרט שאנו לא מפירים אותם. אלא אנחנו מודעים שמה שקרה להם הוא בגלל עוונות; לא משום שחלילה פגעו בקב"ה אלא בעם היהודי בטהותו. וכל שצריכים לדעת, שאם הקב"ה זיכה אותנו ואנו נמצאים פה בארץ והכל פורח, ובכל זאת לא הגענו לבניין בית המקדש השלישי, הרי זה רק בגלל אויבנו כמו בגללנו.

בניין בית המקדש בימינו?

שאל מניש ברדיו את אחד הרבנים שהתראו: מהו הפסוק של הרב לאלו שלא מצפים לבניין בית המקדש? תראו איזה תמימות, הרי השאיפה להקמת בית מקדש מביאה רק צרות. אם יש לנו מתחים בין דתיים ללא דתיים, אנו צריכים עוד בית מקדש? הוא יגרום מתחים בין כולם, בין דתיים ללא, בין הפרוטים והקסלם וכו'. כך חושב יהודי שאינו מבין שכל המחלוקות הללו עוד יעברו מן העולם: "וְקָלָאָה אֶרֶץ דְּעָה אֶת ה', כְּפִים לִים מְכִסִּים" (ישעיהו יא, ט). אותו רב אמנם השיב לו מסר יפה על אי-הפאת ילדים בימים אלו, אבל חבל שהוא החמיץ את המטרה. כי היה יכול להוסיף ולומר, עוד יגיעו ימים שאפילו אחד כמוך יאמר: הלוואי עלינו בית המקדש. כי אם יש לנו מרכז רוחני כזה שיכול להזרים לכל העם היהודי אווירה של

בניית בית שני. כאן לא דיברו על בית שלישי, לכן הוא מתממה.

הכרה ביעודנו

הקב"ה נתן לנו דברים אדירים. מלחמת השחרור, לא יזכור אותה וה' נתן לנו את הניצחון. כך גם במלחמות סיני, ששת הימים ויום הכיפורים. העם צריך להתפכח ולהבין שאיננו עם ככל העמים. ראש ממשלת הודו שהיה כאן לאחרונה אמר: אתם לא מודעים למה שאתם. אתם עם קטן במספר, אך רב באיכות. בקוריאנה מתרגמים את התלמוד ולומדים אותו. ולצערנו, כאן צריך להילחם שיכניסו תלמוד בבגרות בתיכון כללי. כמוכן יש עדיין עיכובים, יש תהליכי גאולה נפלאים ואדירים, אבל ברמת ההכרה מי אנחנו בתור עם קודש בארץ הקודש, עדיין יש מה לעשות. הפתח לכך הוא המעבר מגלות לגאולה. ככל שנשכיל להסביר לאחינו הרחוקים מתורה ומצוות מהי חשיבות האמונה בתוך הלאומיות, פשוט להיות מה שאנחנו צריכים להיות - כך נעלה ונצליח.

צריך להכיר שהאמונה היא הציר המרכזי להצלחתנו, וככל שיכירו יותר, כך נתקדם. הנושא "מגילות לגאולה" הוא חלק בלתי נפרד מעצרת התעוררות הנדרשת, והוא יפה ונאה לימים אלו כדי להגיע למטרה שעם ישראל יתלכד סביב שורשי האמוניים האמיתיים. נזכה בעז"ה להיות עם ה', עם קודש בארץ הקודש על פי תורת הקודש, ובא לציון גואל במהרה בימינו. אמן.

דעה, אמונה, ישרה והגיונות - אין דבר נעלה יותר מזה. לכן אומר הרמב"ם, הצומות הללו והימים הללו הם לא למענו יתברך, אלא למעננו. חס וחלילה הקב"ה לא יעניש אותנו עונשים של אבא שמעניש את הבן; לא משום שלא כואב לו, כואב לו, אלא על מנת שהבן יתפקח ויבין שיש לו יעוד גדול מאוד. לכן עוד יגיעו ימים וכולם יבקשו וירצו את בית המקדש. לכן יש מקום לעצרת התעוררות.

תורת חיים

אנשים מבוהלים בימים אלו: ללכת לים או לא? אולי אני אטבע? זה לא זה. הקב"ה לא מחכה בפינה להרוג בני אדם, חס ושלום. זהו א-להים חיים. כל הפתוה הזה הוא להידבק בבורא עולם. זו תורת חיים, ולכן יש מקום לעצרת התעוררות. טועים אלה שחושבים במובן של תשובה כמו שפונים שבאים ואומרים: בבקשה, אל תעשה לנו כלום. לכן אומר הרב קוק, ששיא התשובה הוא שכל עם ישראל יהפוך להיות עם קודש בארץ הקודש על פי תורת הקודש, ואז תשרה השכינה. באחת ההזדמנויות, אמרתי בתקשורת אחר שנשאלתי: למה יש בין הדתיים לא ציונים אמרתי: בגללכם. אתם אומרים שנשיא המדינה הוא הציוני מספר אחד. אצלנו הציוני מספר אחד הוא הקב"ה, שאנחנו אומרים: "בשוכב לציון ברחמים". אם תסכימו שהוא הציוני מספר אחד, תראו כמה ציונים דתיים אני מגייס לכם. זה האלף-בית. וכי מה היה סוד ההצלחה בבית שני? שבאו ודיברו על

שמעו ותחי נפשכם - טלפון הלכה יומית ושיעורים חדשים נוספים מפי מורנו ורבנו הגאון הרב רצון ערוסי שליט"א 0110-911-079 הלכה יומית כל יום !!!

שאלת צרכים בשבת עפ"י מהר"י קאפח [חלק א'] הרב נהוראי יהב יצ"ו

בברכות (כא,א) נאמר, שהעומד בתפילה ונזכר שכבר התפלל יפסוק מיד, אך מי שהתפלל בטעות תפילה שלחול בשבת חייב לסיים הברכה שבה פתח, כיון שעקרונות ראוייה הייתה שבת לתפילת י"ח אלמלא טורח ציבור: "ורבנו הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת". וכ"פ רבנו בהל' תפלה י,ז והשו"ע רסח, ב, שייסיים אותה ברכה שפתח בה (אך לשו"ע, אם זכר ששבת היים ורק מתוך רצון לשנון פתח ב"אתה חונן", פוסק מיד ואינו מסיימה. ע"ש). ומהר"י קאפח פ"ב אות יא הציע שלפני רבנו הייתה בבבלי הגירסה שמצטט רש"י בסידורו: "אמר רב הונא: מפני שאסור לתבוע צרכי בשבת". אך לענ"ד אפשר שרש"י מצטט בשינוי גי' את הירושלמי בשבת (טו, ג), שמביא טעם אחר מטעמו של הבבלי, וזהו: "תני: אסור לתבוע צרכי בשבת. רבי זעירא שאל לר' חייא בר אבא: מהו למומר 'רְעִינֵנו פְּרַנְיָנוּ?' אמר ליה: טופס ברכות הוא". כלומר, אע"פ שלשון זו יש בה לכאורה בקשת צרכים, כיון שזהו לשון הברכה הנאמר בקביעות - מותר.

והנה בהל' שבת (ליב) הביא רבנו טעם הירושלמי: "אסור להתענות ולזעוק ולהתחנן ולבקש רחמים בשבת" (פרט לעיר שהקיפה גוים או שטפון או ספינה הפְּטָרְפֶּת בים, שמותר גם לזעוק לעזרת אחרים וגם להתחנן בתפילה, לפי שהצורך דחוף. מה שאין כן על סכנת הדבר שהיא מניפה כללית ולא סכנת חירום - אין להתחנן בשבת). וכ"כ בתשובה (בלאו ס"ו רח) לשאלת אנשי חֶלֶב, הַמּוֹתֵר לומר בשבתות ויו"ט תחינות שחבר רס"ג ואחריהם קדיש, וענה: "אבל אלה התפלות, שחיבר רוממות

ולדבריו, מובן מדוע עליו לסיים הברכה שבה פתח, ואין בכך שאלת צרכים. וכדבריו בתנחומא וירא: "ולפיכך אין מתפללין בשבת שמונה עשרה שאם יהיה לו חולה בתוך ביתו נזכר ברופא חולי עמו ישראל והוא מיצר, והשבת נתנה לישראל לקדושה, לענג ולמנוחה ולא לצער". וכ"כ בכלבו: "לכך אין אומר אמצעיות שמא צריך לאחת מהן ויתעצב". וכ"כ הריקנאטי: "הא דקיי"ל אסור לאדם לתבוע צרכי בשבת, הני מילי שלא יעשה תפלה או תחינה מעצמו ויתפלל, אבל טופס תפלה מותר... ואי לאו דלא אטרחיה רבנן היה נכון לצלו"י כל י"ח.

(ג). לפי הרמב"ם שעצם תפילת י"ח שלחול מהווה שאלת צרכים בשבת, צ"ל שהצריכוהו חכמים לסיים הברכה שבה התחיל משום כבוד הברכה שכבר נמצא בה. ועוד צ"ע.

ואמנם בפ"י ה"ז פסק רבנו שהמתפלל של חול בשבת - יצא, כך גי' כ"י תימן. וביאר מארי, שבעוד שבשבת מועדים אם לא הזכיר עניני המועד בתפלתו - לא יצא, בשבת ויו"ט - יצא, כי עדיין יש לו לקדש על הכוס. ואמנם צ"ע שאם תפילת י"ח אסורה משום בקשת צרכים מדוע יצא? ומהר"י אב"ץ העיר על גי' "יצא": "וצריכין אנו לפרש דהיינו כשחזר ואמר ברכה של שבת כתקנה, ולא הווי תפלת חול הפסק בתפלתו" (איש על העדה, עמ' 45). ולפי גי' הכס"מ לא יצא, שאותה העדיף גם בעל ה'יד פשוטה', אתי שפיר.

המשך המאמר יתפרסם בעלון הבא לחודש אלול.

הגאון ז"ל... והבקשות והתפלות המפורסמות מחיבורי הגאונים ז"ל והפיטנים, אסור לומר דבר מהן בשום פנים, לא ליחיד ולא לצבור לא בשבת ולא במועד, לפי שהחכמים ז"ל הקפידו שלא לומר הדבר היותר קטן מן זה הסוג בשבת, ואמר: 'שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבוא, ורחמיו מרובין'. וזה על דרך ההודעה, לא על דרך הבקשה. ובשביל זה הושמטו הברכות האמצעיות של שמנה עשרה, להיותן כולן בקשה, וזה דבר שלא ייעלם מאיש מת"ח... וכמו שהתפלה היא עבודה נכבדה מאד, כך קיום מצוותו יתעלה לכבד ימים שכבדם, שיהיו להגויים כפי שקבע הוא - העבודה היותר נכבדה, והוא שיהיו שבתות למנוחה ומועדים לשמחה, ולא לעשותם ימי צום ובכי וצעקה", עכ"ל. וא"כ יש להקשות, כיצד מִזְכֶּה רבנו שטר לְבִי תְרִי, היאך פסק שהפולחן בברכת חול צריך לסיימה אם ישנו איסור לשאול צרכי בשבת כירושלמי?

נציג כמה שיטות:
(א). הר"י מלוניל, הובא בב"ח, כתב כי מה שהורו לסיים הברכה זה רק ביחס לברכת אתה חונן שאין בה שאלת צרכים של ממש. דעתו דעת יחיד, ולהלכה כל ברכה שפתח בה יסיימה.

(ב). לפי האבודרהם איסור שאלת צרכים מתייחס אך לבקשות אישיות ולא למטבע הלשון שקבעו חז"ל בתפלה. לדבריו, חז"ל לא הטריחו את האדם להתפלל י"ח בשבת (ע"פ הבבלי ה"ל), וגם כדי שלא יבוא להוסיף בקשות מעצמו על החולים ועל צרכי פרנסתו ויעבור על שאלת צרכים (ע"פ הירושלמי).

חשיבות מקום המקדש לדעת הרמב"ם
הרב עידו פכטר יצ"ו

מכאן ניתן להסיק, שעיקר מעלתו של המקדש לדעת רבנו איננו טמון בהתגלות מצד הא-להים שקיימת בו, אלא מהתהליך ההפוך: מהיותו מקום מרכזי שבו כלל האנושות עובדת את א-להים ומשעבדת עצמה לו. תובנה זו משתקפת היטב בדברי הרמב"ם עצמו בהלכותיו. את הלכות בית הבחירה (א, א) פתח בהגדרת מצוות בניין המקדש במלים הללו: "מצוות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות". הרי, שעיקר מעלתו של בית המקדש נעוצה בהיותו מקום עבודה. וכך גם בהמשך ההלכות, במקום לדבר על מעלתה של אבן השתיה, הרמב"ם מביא מסורות הנוגעות למקומו של המזבח דווקא (שם ב, א):

"ומסורת ביד הכל, שהמקום שבה בו דוד ושלמה המזבח בגורן אַרְנוֹן הוא המקום שבה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים: 'אדם מקום כפרתו נברא'."

האריכות שבה נוקט רבנו הגדול בתיאור ההיסטוריה של מקום המזבח, ולא של אף כלי אחר במקדש, מעידה שבו ראה את מוקד חשיבותו של המקום כולו. ומאִלֵּף לראות, שבעוד שאת המסורת אודות אבן השתיה השמיט, כאן בחר להכניס את המסורת אודות מקום המזבח, שממנו נברא האדם (מקורו בירושלמי נזיר ז, ב). ללמדנו, שקדושת מקום המקדש איננה נובעת מכך שא-להים התגלה שם לאורך ההיסטוריה. א-להים התגלה במקומות רבים, שכן "מלא כל הארץ כבודו" ואין הוא מוגבל למקום כזה או אחר. קדושת מקום המקדש נובעת מכך, ששם נברא האדם. שם מצויה הנקודה הארכימדית שממנה התחיל מסעו בהיסטוריה, שם הוא הכיר לראשונה את בוראו, ועל כן אין ראייה יותר מנקודה זו כדי לרכז בה את עבודת הא-לוהים לאורך ההיסטוריה.

מדוע, אם כן, אנו מייחלים היום לבניין בית המקדש? לא בגלל חסרון כלשהו בא-לוהות ח"ו. החיסרון במקדש נוגע אך ורק לנו, שאנו חסרים את המוקד שבו עובד האדם את בוראו ומשתעבד לו. כל מה שיש בידנו היום בצורתו בתי כנסיות ובתי מדרשות הוא תחליף ותוספת ראויים וטובים, אך המקור, אותו מקום המאגד את כלל האנושות סביב יסוד עבודת הא-לוהים, אותו מקום שמזכיר לנו את עובדת היותנו נבראים ב'צלם א-להים', אותו מקום שמזכיר לנו את חובתנו בעולמנו, הוא שחסר לנו. ועל כך כדאי לנו להתאבל.

בפרספקטיבה היסטורית ניתן לקבוע, שבאופן משמח ומצער כאחד, עם ישראל הסתדר יפה מאד מבחינה רוחנית גם בלי מקדש. זו עובדה משמחת, שכן היא מעידה על כושר ההישרדות של עם ישראל לאורך הדורות ועל ההתאמה שהוא מסוגל לבצע לתנאי החיים המשתנים. אך זו גם עובדה מצערת, שכן היא גרמה לנו פחות ופחות להזדקק ולהתגעגע למקדש. אכן, כיום, כשהפעילות הדתית-רוחנית מתקיימת בשיא תוקפה בבתי כנסיות ובתי מדרשות, כמה מאתנו באמת חונים את חסרונו של המקדש? על מה בעצם אנו מתאבלים?

לרבנו הגדול הייתה עמדה מאד ברורה בנוגע לתפקידו וחשיבותו של המקדש. כדי לעמוד על חידושו בנושא, אבקש תחילה להציג את המקורות העוסקים בייחודו של מקום המקדש. המשנה במסכת יומא מזכירה את אבן השתיה [ג"ת: הַשְּׁתִיָּה - יו"ו] שעמדה בלב קודש הקודשים, במקומו של ארון הברית שנגנז לקראת חורבן בית ראשון. התלמוד הבבלי (נד, ע"ב) מסביר את שמה: "ושתיה הייתה נקראת. תנא: שממנה הושתת העולם". בפשוטם של דברים, התלמוד מצביע כאן על מעלת מקום המקדש. קודש הקודשים, לבו של המקדש, ממוקם בנקודת הראשית, שממנה נברא העולם. משמעות הדבר היא, שבנקודה זו התגלה הרצון הא-להי לראשונה, ומשום כך מהווה המקום את מרכז ההתגלות הא-לוהית לבני האדם.

אך מאלף לראות שהרמב"ם כלל לא הזכיר עניין זה באף מקום בספר 'משנה תורה'. מחיפוש קצר שערכתי לא מצאתי שהזכיר בכלל את המושג 'אבן השתיה' בהלכותיו. את הטעם לכך ניתן אולי ללמוד מהפירוש המקורי שהעניק לדברי הגמרא שהבאנו. כך כתב בפירושו למשנה (יומא ה, א):

"ויפירוש 'שתיה', יסוד. ולפי האמת, מקום העבודה הוא יסוד העולם, וכמו שהזכירו בתחלת אבות'."

נראה שהרמב"ם הבין את דברי הגמרא "שממנה הושתת העולם" לא כציון הנקודה הארכימדית שממנה נברא העולם, שהרי העולם נברא כולו מאִן, אלא כביטוי ערכי לנעשה שם. על סמך המשנה המפורסמת במסכת אבות (א, ב), שאומרת "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גטילות החסדים", הרמב"ם טוען שחשיבותו של מקום המקדש נובעת מכך ששם מתבצעת העבודה שהיא יסוד (תשתית) העולם. **ומה עבודה זו?** בפירושו למשנה שם כותב רבנו: "קיום מצוות התורה והם הקרבנות". אם אני מבין נכון את דברי קודשו, אזי הוא תופס את עבודת הקרבנות כאב-טיפוס לכלל מצוות התורה. שהרי אין כמו עבודת הקרבנות כדי לציין את שעבודו של האדם לא-לוהיו והנכונות שלו לקיים את רצונו (וראו עוד בספר המצוות, עשין ה).

האדם תלוי הרבה מאוד בעצמו, כיצד הוא מנהל את חייו ועד כמה הוא מקפיד להיזהר מסכנות. לכן מחזירים ממקומות סכנת המלחמה את נושאי הנשים ובוני הבתים החדשים, ויש להיזהר מהשאתם של סיכונים במהלך הבנייה (מצות מעקה), ויש להקפיד על רפואה מונעת על ידי תזונה, פעילות גופנית וניהול חכם של כל מרכיבי חיינו. הרמב"ם כל כך העריך והחשיב הסתכלות זו, עד שתלה את אורכם המופלא של חיי הדורות הראשונים בספר בראשית בנושא זה (מורה הנבוכים ב, מז).

מה אם כן הייתה הסיבה שלא נכנס משה לארץ ישראל לפי הרמב"ם? **קָטָא** בפרשת מי מריבה (הקדמת פירושו לאבות, פרק ד'). ומה היה חטאו שם? לדעת הרמב"ם? מידה רעה שלא שלט בה שעה אחת, **מידת הכעס** (וכנראה אהרון היה שותף לחטא זה בכך שלא עצר ומיחה בו על כך). כינוי בני ישראל כ"מורים", כלומר ממרים, בזמן שביקשו בקשה סבירה, מים במדבר, ומבלי שהקב"ה כעס עליהם. דבר זה נחשב למנהיג כמוהו כחטא, מאחר שהעם למד להביט בו וללמוד ממנו מה רוצה הקב"ה מהעם.

השקפתו של רס"ג עשויה להקנות מעט יותר שלוה לאדם, שהרי גם אם נלקח ממנו קרוב משפחה בגיל צעיר, הוא יודע שכך היה הדבר מתוכנן מראש, ולכן לא ראוי להרבות בצער על כך. גם המבט האישי הפנימי שעושה כל אדם לעצמו יכול מנקודת המבט של רס"ג להתעורר לפעול ולעשות. שהרי אם הזמן קצוב ואין מי שיועד אם רב הוא או מועט, ישנה דחיפות לקום וליצור לפני שייגמר הזמן.

השקפתו של הרמב"ם לעומת זאת מעמיסה אחריות יתרה על האדם. הוא הקובע גם את משך חייו האם יהיה קצר בגלל ניהול פושע, או ארוך ומלא. יש מקום להצטער על מי שיכול היה להיות זמן נוסף בעולמנו ונלקח קודם לכן, אך מאחר ולא ניתן להשיבו, צריך ללמוד ממנו מה שעדיין ניתן לעשות ולתקן, ושלא זכרונו יוכל לתקן גם הוא במשהו את שלא הספיק לעשות בעצמו. בין כך ובין כך, הנקודה החשובה היא שאדם יעסוק במלאכת שמים ולא יִכְלֶה את הזמן שניתן לו בדברים בטלים.

רס"ג והרמב"ם (א)
מפרשים רבים התחבטו בשאלה מפני מה לא זכה משה רבנו להיכנס לארץ ישראל. לכאורה החטא מפורש כחטא 'מי מריבה', ואולם חטא זה כשלעצמו אינו ברור. כל מי שקורא את פסוקי פרשת קָהָת (במדבר כ, א-ג) עד סוף פסוק יא, פוגש את משה ואהרון מתמודדים עם תלונת העם ואף מצליחים למלא את מבוקשם, והפרשה נראית לכאורה כעוד סיפור הצלחה, עד שמגיעים לפסוקי הסיים יב-ג, ובהם אנו שומעים כיצד בדבר ה' נגזר דינם של משה ואהרון למות במדבר על שלא פעלו לקדש את שמו בפני העם. כל המפרשים חזרו לפסוקים הקודמים וניסו למצוא בהם היכן מצוי החטא, איזו פעולה עשו שני מנהיגי הדור שלא הייתה ראויה. והנה מקצת האפשרויות שהועלו: הצגת הנס כמעשה מופלא שלהם. "נוציא" אנחנו כביכול (רמב"ן בשם הר"ח), הכאת הסלע במקום לדבר עמו, או הכאה כפולה (רש"י).

רס"ג פירש שמדובר בחטא קל (אמונות ודעות ה, ב, ובתפסיר), בכך שברחו מפני העם במקום לחזקם על כך שהקב"ה חפץ בטובתם ולא ייתכן שיער להם. אך לא זה היה הגורם העיקרי שלא נכנסו לארץ לפי רס"ג, אלא כפי שמשה טען כלפי בני ישראל בספר דברים, חוסר יכולתו להיכנס לארץ בא בגלל בני ישראל: "בגלל מה שאירע כיוון שנתאחרתם" (תפסיר לדברים א, לו). וביאר שם הרב קאפח (הערה 13) שהדברים בנויים על פי שיטת רס"ג באורך שנות חיי האדם. לדעת רס"ג מניין שנות חיי כל אדם קצוב וידוע מראש (ראה אמונות ודעות ו, ו), ולכן קצוב וידוע היה שמה רבנו יחיה מאה ועשרים שנה. אילו היו בני ישראל נכנסים לארץ ישראל אפילו בהתעכבות סבירה, עדיין היה משה נכנס לארץ ישראל. אולם לאחר שנגזרו על בני ישראל ארבעים שנים במדבר, משה שהיה בן שמונים כשעמד לפני פרעה (שמות ז, ז), הגיע ערב כניסתם לארץ לסוף קצבת חייו, ועיכוב כניסתם גרם לו שלא זכה להיכנס אל הארץ הטובה.

הרמב"ם לא יכול היה לקבל את הסברו של רס"ג. לדעתו אורך חיי

לְכֹוּ אֶל יוֹסֵף, אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ

[שאלות - משוחזרות]
 א. כתב מר"צ"ו בכתבים (הרמב"ם וגלות תימן) שהמנהג הקדום לברך ברכות השחר לא בזמן עשייתם כשיטת הגאונים ואילו בסידור שיח ירושלים העלה לנהוג כהרמב"ם?
 ב. האם מותר לקרוע לכתחילה נייר טואלט בשבת?
 ג. להקליט (להעתיק) תוכנות מחשב מחשב שכתוב עליהן כל הזכויות שמורות, והדין לגבי קלטות?
 ד. כמה חוליות לעשות בטלית?
 ה. כיצד לנהוג בעניני נדה.

[תשובות]
 א. אין סתירה, בכתבים מסרתי המנהג בעתיק גם בזמנו של הרמב"ם ואפשר אף לפני זמנו, וכפי שבא בשאלה מתימן לר"י אברהם בן הרמב"ם, וע"ש בתשובתו ואלה הבאי במשנה תורה וציינתי לתשובות הר"א. ומה שכתוב בשיח ירושלים הוא לדעתי היאך צריך לנהוג בהתאם להלכה ולפשט הגמרא.
 ב. לא ראיתי את המפתח הזה שהזכרת, * אך לדעתי יש להכין מראש [נייר] מחותך או לקנות מחותך. ואם במקרה שכחו הרי משום גדול כבוד הבריות אין אסור לקרוע ואין הבדל בין במקום המסומן לקריעה ובין שלא במקום המסומן, כי אין אדם קורע לפי מדה כדי להשתמש בו.
 ג. אם היוצר את התוכנה או

הקלטת לשם מסחר ורווחים נראה שאסור להעתיק, כי זה הפסד של בעל דבר.
 ד. אין הבדל בין שבע לשלש עשרה, העיקר שיתכוון להיות שליש גדיל ושני שלישים ענף.
 ה. אם יש לנו מנהג שונה מן המנהג המפורסם, אם יש לך סבתא או אמא שהתחנתה בתימן שאל אותם היאך נהגו והם יורוך. ודע כי מה שנהגו נהגו כדת למחדרין.

בכ"ר יוסף קאפח.

*מדובר כנראה בהתייחסות של מו"ר לנושא שהועלה בשאלה המקורית, אלא שאין השואל זוכר לעת עתה במה מדובר.

בשורה משמחת

שיעורים טלפוניים של מורינן הרב הגאון **רצון ערוסי** שליט"א שאפשר לשומעם גם בקו הטלפוני הנפלא של מערכת "קול הלשון", מחייגים 03-617-1111 ומיד לאחר מכן בתפריט הראשוני לוחצים את המספר:

1 → 3 → 6 → 46

בנוסף מידי יום שישי, ניתן יהיה לשמוע ב"קול הלשון" בשידור חי את שיעורו השבועי של הרב בכולל בקרית אונו. מתקשרים למספר הנ"ל ולוחצים כוכבית למעבר לשיעורים חיים. ניתן לצפות בשידור חי באתר נצח ישראל

(net-sah.org)

שעות השיעור ביום שישי החל משעה 8:30 עד 11:00.

שו"ת מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

מתוך אתר "מורשת" www.moreshet.co.il ואתר "נצח ישראל" www.net-sah.org

קריאת קול קורא

לציבור אוהבי תורת משה ושומרי מסורת אבותיו

בחסדי ה' הטובים מכון משה לחקר משנת הרמב"ם פועל מזה עשרות שנים בנשיאותו של

מו"ר הרה"ג **רצון ערוסי** שליט"א

ובחסדי ה' המכון הוציא עשרות ספרים ומוצרים העוסקים במורשת יהדות תימן בכלל והרמב"ם בפרט.

הנהלת המכון שמה לנגד עיניה להוציא לאור פנינים יקרות של יהדות תימן ותורת הקדמונים.

לשם כך אנו פונים לציבור היקר לצורך קבלת תמיכה עבור הרחבת פעילותו של המכון בחקר משנת הרמב"ם, תורת הקדמונים והגר"י קאפח.

אנחנו קוראים לכל אחד ואחד שיש לו או לקרוביו את האפשרות לתמוך באמצעות מתן תרומה למכון עבור הקדשת ספרים להנצחת יקיריו, להצלחתו או לברכה שהתורם יבקש.

כמובן שניתן לתמוך במכון בדרך של רכישת ספרי המכון (לשימוש אישי, שעתיד או לבית כנסת).

בנוסף, אנו פותחים את שיעוריו של מו"ר הרב רצון ערוסי שליט"א להקדשות ולהנצחת יקירים.

איש את רעהו יעזרו. כל מי שיכול לתמוך בפעילות המכון תע"ב וה' ימלא משאלות לבכם לטובה.

לפרטים יש להתקשר לטלפון:

03-5351119 (ורד) או 052-4700429 (עותניאל).

ש. קיבלתי ירושה וקיבלתי בלבי ומחשבתי לעשר אותה בלי נדר. לאחר שתרמתי כרבע מהמעשר אשתי הפסיקה לעבוד עקב מחלה והמצב הכלכלי שלי התדרדר. הוצאות הבית גדלו - אני מפרנס יחיד עם חמישה ילדים, עם משכנתה גבוהה ומינוס בחשבון. אמנם כשבני משפחתי שאלו אותי למה אני תורם, מאחר שמצבי הכלכלי לא כל כך טוב, אמרתי להם שזה נדר כדי שיקבלו את זה בהבנה. האם אני חייב לעמוד בקבלתי הראשונית או שאין חשש מנדר ואני פטור?
 ת. אמנם מדובר בנדר מצווה, שאין ממנהרים להתיר, אבל עליך לפנות לרב שישמע אותך וישאל בעניני מצבך הכלכלי, ואם ימצא לנכון שיש צורך להתיר את הנדר, הוא יתיר לך את הנדר, כי חייד קודמים לחיי אחרים, אם זהו המצב.
 ש. יולדת שממש הזיקה לב'עלה בשעת הלידה ומבקשת שיחזיק את ידה ויתמוך בה. מה הדין?
 ת. מצד הדין - אסור. ולכן טוב שאשה צנועה

וכשרה תצרו בתודעתה את האיסור כדי שלא תזדקק נפשית למציאות זו. אבל אם היא כבר מצויה במצב כזה, על בעלה ללבוש כפפות על ידיו.
 ש. אנחנו מתגוררים בחדרה ומתפללים בבית כנסת בלאדי. בקרוב ימלאו 13 שנים לאחינו ובעז"ה נחוג לו את יום הנחת התפילין לראשונה בבית הכנסת. אמו (אחות) גרושה מזה כמה שנים והאב לא מעורב בגידול הילד. אחותי

ב ת ש ו ב ה ש ל י מ ה , ונכנסים לבית הכנסת נשים ואנשים וצלמים ומקליטים.
 ד. לכן הרוצה בכל זאת לקיים הנחת תפילין חגיגית וקריאה בתורה חגיגית מומלץ בזאת שיקיים טקס זה ברחבת הכותל המערבי, ביום חול.
 ה. אין לשנות את סדרי בית הכנסת, ואפילו לא בדברים קטנים, כי לצערנו, בדברים אלו יש "דינמיקה שלילית", ו"כיבוש זוחל" וד"ל.
 ש. מה הדין בכתובה שלא כתבו בה סך מסויים, אלא כתבו את הסכום המדוייק שקבלו האם הכתובה פסולה או לא?
 ת. הכתובה אינה פסולה, אבל אין להשאיר בשטר הכתובה שורות ריקות, אלא יש לכתוב או למלא את החלל ע"י טיוט.
 ש. האם מותר לגרוף גם זעמים שנשארו בגינה, לאחר זמן מנחה קטנה בערב שבת (שעתיים וחצי לפני כניסת שבת)?
 ת. אם אין מדובר בכמות גדולה, מותר, במיוחד לכבוד שבת קודש.

אין לשנות את סדרי בית הכנסת, ואפילו לא בדברים קטנים, כי לצערנו, בדברים אלו יש "דינמיקה שלילית", ו"כיבוש זוחל"

במצוות.
 ב. בתימן לא נהגו לקיים מסביה או חגיגה ביום הבר מצווה, הואיל וכבר בגיל 5 עלה לתורה, ומאותו גיל כבר הוא עטוף בטלית, ואביו קונה לו ארבעה מינים וכ"ו.
 ג. לא טוב להנהיג הנחת תפילין חגיגית, וקריאת תורה חגיגית, כי לצערנו, מגיעים קרובים שרוקים מתורה ומצוות, הייסועים ואותנו שנושב כולנו מתקשה עם הידיעה שאף הורה לא יהיה נוכח בבית הכנסת ומרגישה כי העזרה מהווה חוצץ במקרה זה. הנחת התפילין מתוכננת לשעות הבוקר שלאחר תפילת שחרית ויהיו נוכחים המשפחה הקרובה וחברים של הילד בלבד.
 לאחר ההקדמה הארוכה (מפני חשיבות הבנת הרקע והרגישות) שאלתי: האם במהלך הטקס ניתן